

הנחיות למנחה לאחר הצפייה בשיעור המקוון לכיתות ח'-ט'

"והשתיה כדת: לשמוח ללא שתיה"

הקדמה: זה עתה סיימנו להשתתף בשיעור המקוון, 'והשתיה כדת: לשמוח ללא שתיה'. מטרת השיעור הייתה להתבונן במגוון המקורות על מנת להרחיב ולפתח בסיס לקבלת החלטות. כעת מטרתנו לחבר בין הידע שזה עתה הוצג בפני התלמידים לבין עולמם הפנימי. לאחר ההשתתפות בשיעור המקוון חשוב לעמוד עם התלמידים על המפגש בין המסקנות שהוסקו מעיון במקורות לבין ההתנהגות בפועל בקרב הקהילה הדתית. ההנחיות הבאות יסייעו בידינו להתמודד עם מפגש זה.

מטרות השיעור:

- לחבר בין השיעור המקוון לדיאלוג תוך ובין אישי בהקשר של מנהג השתייה בפורים
- לפתח בסיס לגיבוש עמדה אישית אחראית לגבי הרגלי השתייה בפורים
- להגביר ידע ומודעות להשפעות שתיית אלכוהול בגיל ההתבגרות

הצעה ראשונה

אם ישנם עמיתים משכבות בוגרות יותר בבית הספר שקיבלו הכשרה והשתתפו בסמינר עמיתים, רצוי לצרף אותם לכוח ההנחיה. המחנך/מורה יכול להנחות את המפגש יחד עם אחד העמיתים, לאפשר לעמית להנחות (לאחר תיאום והכנה של העמית), או להנחות את השיעור בעצמו כשתפקיד העמית המשתתף הוא 'מנהיג דעה' כתלמיד בוגר עם מסר לתלמידים הצעירים ממנו. אם אין עמיתים, רצוי להנחות את המפגש ביחד עם איש צוות נוסף, במיוחד בכיתות גדולות. התלמידים יחוו התארגנות כזו כשיעור מסוג אחר, וייתכן שההנחיה עם אדם נוסף תאפשר הקשבה ליותר קולות.

מהלך השיעור:

שלב א' – בזוגות

1. פתיחה: "זה עתה השתתפנו בשיעור בו הובאו דעות שונות לגבי מנהג השתייה בפורים. כפי שראינו, קיימים קולות שונים, כולם מתבססים על פרשנות של המקורות."
2. "לפניכם פזורים על הרצפה ציטוטים מהקולות שהוצגו על ידי תלמידים בסרטון. תעינו בהם ותבחרו ציטוט אחד אתו אתה הכי מתחבר." (הציטוטים מופיעים בנספח 1)
3. "לאחר בחירת הציטוט תתחלקו לזוגות כך שכל אחד מבני הזוג בחר ציטוט אחר. שתפו אחד את השני בזוגות מה עומד מאחורי הבחירה בציטוט הספציפי."
4. "עכשיו תחליפו ביניכם את הציטוטים ותנסו להסביר אחד לשני איך אתם מרגישים עם הציטוט של בן הזוג. מתאים לך? לא מתאים לך? מתאים במובן מסוים?"
5. איך הייתם ממליצים לדבר עם ילדים צעירים מכם על החשיבות בהימנעות משתייה?

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי
אגף תכניות סיוע ומניעה

שלב ב' – בקבוצות

לחלק את הכיתה לקבוצות של ארבעה תלמידים. כל קבוצה מקבלת תיאור מקרה המתייחס למנהג השתייה בפורים (תיאורי המקרה מופיעים בנספח 2). כל קבוצה מתבקשת לנתח את המקרה לפי השאלות הבאות:

- מה דעתכם על המקרה שקראתם? האם התנסיתם במקרה דומה?
 - מה הרגשתם במצב זה, או מה נראה לכם שהתלמיד המתואר במקרה מרגיש?
 - מה הייתם מציעים לו לעשות?
- לאחר הדיון בקבוצות, כל קבוצה מציגה את הצעתה להתמודדות עם המצב המתואר (אופציונלי: כל קבוצה מתבקשת להמחיש את המקרה עם הסיום המוצע של הקבוצה)

שלב ג' – במליאה

סיכום: "מטרת השיעור הזה הייתה להציף את הסוגיה של מנהג השתייה בפורים תוך התייחסות לידע ששתיית אלכוהול עלולה לפגוע בתהליך הבשלת המוח בגיל ההתבגרות. בשיעור המקוון למדנו ודנו על מקורות המתייחסים למנהג. בחלק השני שיתפנו אחד את השני בעמדות שלנו כלפי מנהג השתייה בפורים תוך התייחסות למצבי החיים איתם אנחנו מתמודדים בפועל."

בסבב: "האם ומה תרם השיעור הזה לגיבוש עמדות אישיות שלכם לגבי מנהג השתייה בפורים?"

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי
אגף תכניות סיוע ומניעה

נספח 1: ציטוטים מתוך הסרטון

- דוגרי, הכל תלוי במינון
- חייב איניש לבסומי בפוריא
- זה מצוות היום
- דוגרי, זה חוקי
- זה מעיף
- זה משחרר
- גם לבנות מותר
- דוגרי, היום כולם שותים
- לא אמרתי להשתכר, אבל להתבשם
- תלוי עם מי את שותה
- בכל ההתוועדויות שותים
- זה טעים לי
- גם יין לקידוש זה אלוהול
- בגלל כמה שמגזימים כולם צריכים להידפק?
- דוגרי, חיים רק פעם אחת
- הראש ישיבה/אולפנה שלי שותה
- ההורים שלי שותים
- דוגרי, פורים זה סתם תרוץ
- תכלס זה מסוכן
- אנחנו שיכורות ולא מיין
- אנחנו שיכורות משמחה
- ממה אתה בורח?
- זה לא באמת מוציא ממך את האני האמיתי שלך
- סתם הכל פוזות
- זה מגעיל
- לא מגניב
- בסוף אתה אוכל את הלב
- אתה נגרר
- אתה מריח כמו קיא
- דוגרי, סתם תופסים טרמפ על פורים
- אף אחד לא יגיד לי מה לעשות
- אף אחד לא יחליט בשבילי
- זה לגמרי תלוי בי
- פורים זה הזמן לגלות מי אני באמת
- אלוהול הורג תאי מוח
- אלוהול גורם לנו לעשות שטויות
- אלוהול פוגע בתהליך הבשלת המוח בגיל ההתבגרות
- אדם תחת השפעת אלוהול אינו מסוגל לקבל החלטות מיטביות
- אני יכול לשלוט בכמות האלוהול שאני שותה
- אני לא רוצה לאבד שליטה

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי
אגף תכניות סיוע ומניעה

נספח 2: תיאורי מקרה לדיון בקבוצות (הערה: יש להתאים את המקרים למגדר הרלוונטי בבית הספר)

מקרה 1: אתה משתתף במסיבת פורים בישיבה. סיימתם לקרא במגילה והתיישבתם לסעודה. אתה ממש רעב כי צמת בתענית אסתר. החברים שלך מזמינים אותך לצאת בחוץ רגע לפני הסעודה ולפתוח איתם בקבוק יין כדי לתדלק לפני המסיבה. הם מנסים לשכנע אותך שכדאי לשתות איתם כי בטח לא ייתנו לכם לשתות יותר מדי בסעודה. עוד הם טוענים שכשתהיה שתוי תצליח להיפתח ולדבר ממש בגובה עיניים עם הר"ם שלכם. אתה לא כל כך משתכנע ואתה גם יודע שלשתות על בטן ריקה זה מאד לא בריא. מה תעשה?

מקרה 2: אחרי מסיבת פורים בסניף החברות מחליטות ללכת הביתה ביחד דרך העיר. השעה מאוחרת ובדרך אתן חולפות ליד פאבים ומועדונים רועשים. ברובם יושבים אנשים ממש מבוגרים. ליד אחד המועדונים יושבים כמה בחורים צעירים שמזמינים אתכן לשבת איתם ולשתות יחד בירות. שתיים מחברותייך רוצות להיענות להזמנה. את מהססת מכיוון שמעבר לכך שהורייך לא מרשים לך לשתות בירה, הם גם הגבילו אותך בשעת חזרה הביתה, והשעה מתקרבת. מה תעשי?

מקרה 3: בני הדודים שגרים בירושלים הזמינו את המשפחה שלך לסעודת פורים. לאחר קריאת המגילה ומשלוח המנות מתארגנים ליסוע לבני דודים. כשאתם מגיעים לביתם, אתם רואים שהדודים ובני הדודים הגדולים כבר שיכורים. אתם מתיישבים לסעודה ואחד מבני הדודים מנסה לדחוק בך להצטרף לחגיגה ולשתות מבקבוק היין הפתוח. אצלכם במשפחה לא נוהגים לשתות הרבה אבל אתה לא רוצה להביך את הקרובים. מה תעשה/י?

דף מקורות לשיעור המקוון – "והשתיה כדת: לשמוח ללא שתיה"

להלן מספר מקורות המתייחסים לחג הפורים, חלקם ממגילת אסתר וחלקם ממקורות אחרים. עיינו במקורות המצורפים, דונו בהם ובשאלות המצורפות בהמשך.

מקור ראשון

"וַיִּכְתֹּב מֶרְדֳּכִי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה; וַיִּשְׁלַח סָפְרִים אֶל כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ - הַקְּרוֹבִים וְהַרְחֻקִּים, לְקִיָּם עֲלֵיהֶם לְהִיּוֹת עֲשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעָה עֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֶת יוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, כִּימִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאֹיְבֵיהֶם. וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נִהְפָּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה, וּמֵאֲבֵל לְיוֹם טוֹב; לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׂמְחָה וּמְשָׁלַח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמִתְּנוֹת לְאֲבִינָיִם. וְקִבַּל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֶת אֲשֶׁר כָּתַב מֶרְדֳּכִי אֲלֵיהֶם ...

וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר. וְיְמֵי הַפּוֹרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזָכָרָם לֹא יִסּוּף מִזֶּרְעָם"

מגילת אסתר, פרק ט', פסוקים כ'-כ"ג; כ"ח

מקור שני

פרק ח: (טו) וּמֶרְדֳּכִי יָצָא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחֹזֶר וְעֵטְרֵת זָהָב גְּדוּלָּה וְתִכְרִיךְ בּוּץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר שׁוֹשֵׁן צָהָלָה וְשִׂמְחָה. (טז) לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשִׁשֶּׁן וְיָקָר. (יז) וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל עִיר וְעִיר מְקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מִגִּיעַ שִׂמְחָה וְשִׁשֶּׁן לַיְּהוּדִים מִשְׁתָּה וְיוֹם טוֹב...

פרק ט: (יז) בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר וְנוֹחַ בְּאַרְבַּעָה עֶשֶׂר בּוֹ וַעֲשָׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתָּה וְשִׂמְחָה. (יח) וְהַיְּהוּדִים {וְהַיְּהוּדִים} אֲשֶׁר בְּשׁוֹשֵׁן נִקְהָלוּ בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר בּוֹ וּבְאַרְבַּעָה עֶשֶׂר בּוֹ וְנוֹחַ בְּחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בּוֹ וַעֲשָׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתָּה וְשִׂמְחָה. (יט) עַל כֵּן הַיְּהוּדִים הַפְּרָזִים {הַפְּרָזִים} הַיֹּשְׁבִּים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עֲשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעָה עֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר שִׂמְחָה וּמִשְׁתָּה וְיוֹם טוֹב וּמְשָׁלוֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ. (כא) לְקִיָּם עֲלֵיהֶם לְהִיּוֹת עֲשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעָה עֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֶת יוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה. (כב) כִּימִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאֹיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נִהְפָּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֲבֵל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׂמְחָה וּמְשָׁלוֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמִתְּנוֹת לְאֲבִינָיִם.

מקור שלישי

רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי. איבסום. קם רבה שחטיה לרבי זירא. למחר בעי רחמי ואחיה.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי
אגף תכניות סיוע ומניעה

לשנה, אמר ליה, נתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי. אמר ליה, לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא.

בתרגום מארמית:

רבה ורבי זירא סעדו יחדיו סעודת פורים. השתכרו. קם רבה ושחט את רבי זירא. למחרת, ביקש עליו רבה רחמים והקימו לתחייה. בחלוף שנה הציע לו רבה לבוא אליו ולערוך גם הפעם ביחד את סעודת הפורים. סירב רבי זירא ואמר: לא בכל שעה ועת מתרחשים ניסים.

תלמוד בבלי, מסכת מגילה, דף ז', עמוד ב'

מקור רביעי

השו"ע פוסק: "חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. הגה: וי"א דא"צ להשתכר כל כך, אלא שישתה יותר מלימודו (כל בו) וישן, ומתוך שינן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי. (מהרי"ל). ואחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוין לבו לשמים". [שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצה סעיף ב']

ב'באור הלכה' המשנה ברורה מצטט את דברי המאירי:

"וז"ל המאירי חייב אדם להרבות בשמחה ביום זה ובאכילה ובשתיה עד שלא יחסר שום דבר ומ"מ אין אנו מצוין להשתכר ולהפחית עצמינו מתוך השמחה שלא נצטוינו על שמחה של הוללות ושל שטות אלא בשמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת הש"י והודאה על הנסים שעשה לנו וע"ש מה שמבאר דברי הגמרא".

מקור חמישי

הרמב"ם

יט [יז] מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים, מלהרבות בסעודתו ובשלוח לריעיו--שאין שם שמחה גדולה ומפוארה, אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האמיללים האלו מידמה בשכינה, שנאמר "להחיות רוח שפלים, ולהחיות לב נדכאים" (ישעיהו נ"ז, ט"ו).

מקור שישי

נתיבות שלום, פורים:

חייב איניש...הנה חיוב זה הוא מן הדברים המופלאים בפורים, שהרי פורים הוא יום גדול וקדוש עד מאד, והרבה עניינים נשגבים כלולים בו. שהוא כיום כיפורים, ויום קבלת תורה דהדר קיבלוה ברצון, היינו במדרגה יותר גבוהה ממעמד הר סיני.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי
אגף תכניות סיוע ומניעה

וגם עת מחיית עמלק ובו כל הפושט יד נותנים לו .

ולכאורה דרוש לכל זה הרבה ישוב הדעת, ואיך זה מתיישב עם החיוב לבסומי בפוריא?

וע"ד העבודה י"ל שמרומז בלשון המאמר חייב איניש לבסומי בפוריא,

דלא אמרו לבסומי ביין אלא בפוריא, שישתכר מהפורים עצמו בחי 'שיכורת ולא מיין, כי אם מכל הגילויים הנשגבים של פורים שהן בבחי 'אחת בשנה.

משימת המשך

- חשבו על רגע משמח בחייכם.
- מה סיבת השמחה? האם שמחה צריכה בכלל סיבה? האם אפשר ונכון לשמוח גם כשהנסיבות עצובות?
- איך ובאיזה אופן שמחתם? כיצד באה השמחה לידי ביטוי?
- כיצד ואיך תכנתם לחגוג ולשמוח בחג הפורים השנה?
- מה יסייע לכם לחגוג ולשמוח בצורה בטוחה?